

YOUTH INITIATIVE FOR HUMAN RIGHTS
NISMA E TË RINJVE PËR TË DREJTAT E NJERIUT
INICIJATIVA MLADIH ZA LJUDSKA PRAVA

Montenegro

Korak dalje

GODIŠNJI IZVJEŠTAJ 2024

Za izdavača
Amina Murić

Urednica
Kristina Žugić

Autori izvještaja
YIHR tim

Korektura
Amina Murić

Prevod
Jelena Ristović

Dizajn i priprema za štampu
Studio Fler

Naslovna ilustracija
Darija Begić

Štampa
AP Print Podgorica

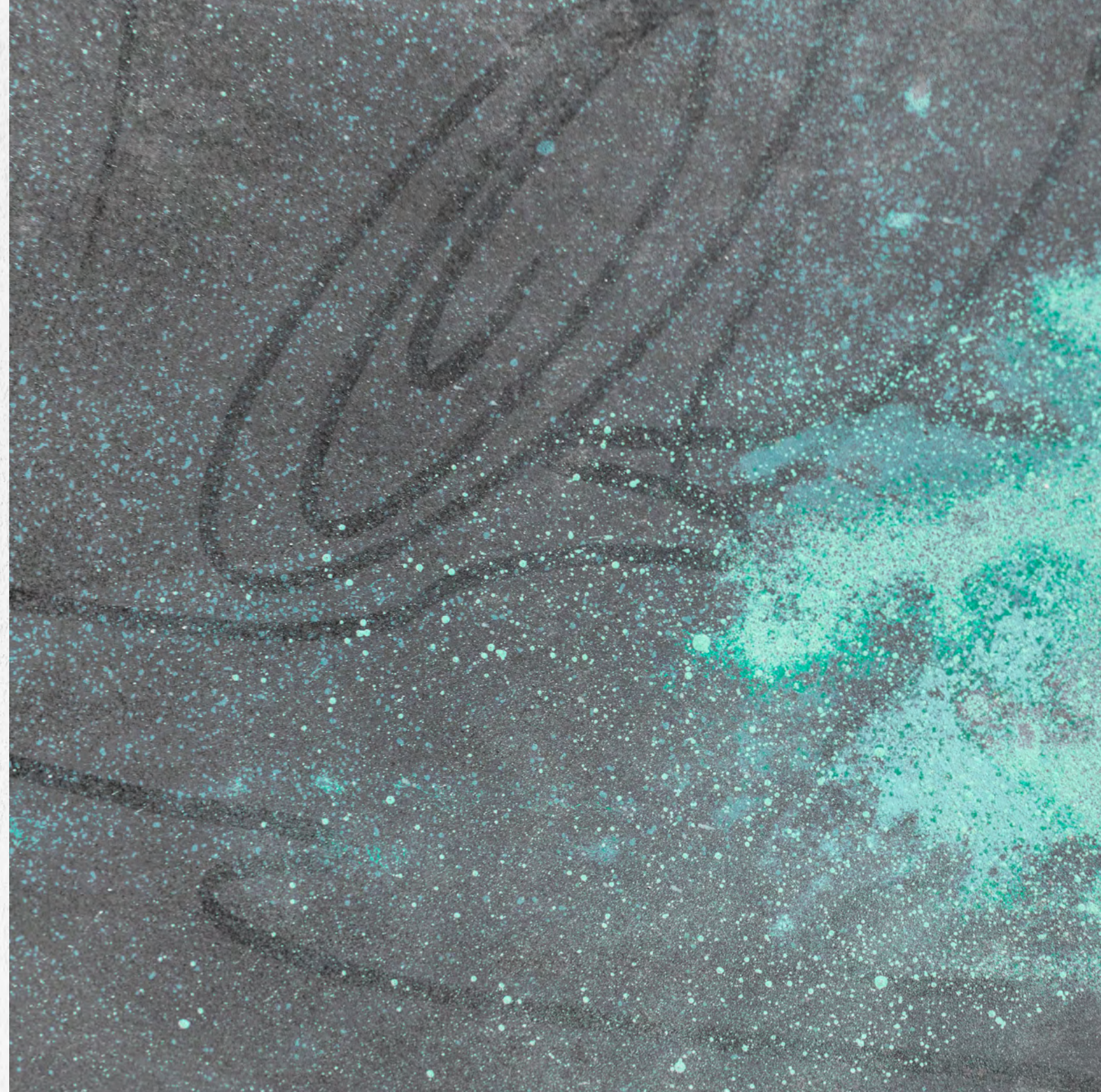
Tiraž
250

Navođenje i korišćenje informacija iz ovog izvještaja u neprofitnim publikacijama ili sredstvima javnog informisanja, u svrhu informisanja građana, kao i korišćenje za druge nekomercijalne svrhe, dozvoljeno je, uz obavezno navođenje izvora i vlasnika autorskog prava. Korišćenje materijala u bilo koje druge svrhe nije dopušteno bez prethodnog odobrenja Inicijative mladih za ljudska prava.

Pojedine slike u izvještaju su preuzete sa interneta u skladu sa „Creative Commons licence“.

Izrazi koji se u ovom izvještaju koriste za fizička lica u muškom rodu podrazumijevaju izraze u ženskom rodu.

Godina 2024. bila je godina izazova, promjena i neizvjesnosti, ali i prilika za mlade da se izbere za svoje mjesto u društvu. Dok su politička previranja, ekonomska nesigurnost i polarizacija oblikovali društveni ambijent, mladi su se suočavali sa nekoliko izazova – od nesigurnih prilika za zapošljavanje, preko ograničenog prostora za slobodno izražavanje, do sve glasnijih narativa koji relativizuju suočavanje s prošlošću. U takvim okolnostima, uloga Inicijative mladih za ljudska prava postala je još važnija nego ikada ranije.

I ove godine nastavili smo da se bavimo temama ključnim za mlade – ljudskim pravima, suočavanjem s prošlošću i promovisanjem demokratskih vrijednosti. U vremenu kada su populizam i dezinformacije pokušavali da oblikuju percepciju istorije i realnosti, mi smo insistirali na činjenicama, dijalogu i kritičkom promišljanju.

Putem naših projekata i aktivnosti, kreirali smo prostor u kojem mladi mogu slobodno govoriti o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti – bez straha, ali sa sviješću o odgovornosti. Posebno smo radili na osnaživanju mladih lidera, podržavajući ih da koriste svoje znanje i vještine za izgradnju pravednijeg društva. Kroz radionice, debate i studijske posjete, mladi su dobijali priliku da se povežu, edukuju i artikulišu svoje stavove u okruženju koje ih podržava.

I tokom naredne godine nastavićemo se zalagati za jednakost, pravdu i ljudska prava, dok različitost i sloboda izražavanja ostaju temelj našeg rada. Građansko društvo ne može opstati bez aktivnih, informisanih i hrabrih mladih ljudi – a mi ćemo uvijek biti njihova podrška.

Na kraju, zahvaljujemo se svim našim donatorima, partnerima i članovima koji su bili uz nas tokom ove godine. Radujemo se nastavku zajedničkog rada na izgradnji društva koje ne ignoriše prošlost, već iz nje uči, kako bi stvorilo budućnost zasnovanu na pravdi, jednakosti i poštovanju ljudskih prava.

Takođe, zahvaljujem se i svim mladim ljudima i aktivistima koji su bili dio naših aktivnosti. Njihova energija, kritičko razmišljanje i posvećenost pravdi najbolji su pokazatelj da vrijedi nastaviti ovu borbu.

Amina Murić
Izvršna direktorica

Kada sagledamo sve što smo postigli u protekloj godini, jasno je da je 2024. bila intenzivna i ispunjena značajnim inicijativama. Inicijativa mladih za ljudska prava nastavila je da se bavi ključnim pitanjima tranzicione pravde, ljudskih prava i demokratizacije, kroz raznovrsne aktivnosti koje su okupile mlade ljude, aktiviste, pravne stručnjake i novinare iz države, ali i regiona.

Posebno smo ponosni na programe edukacije koji su omogućili mladima da kroz Školu tranzicione pravde, Školu političkih studija i različite obuke steknu znanja o ratnim zločinima, vladavini prava i suočavanju s prošlošću. Studijske posjete, poput one u Dubrovniku, dale su učesnicima priliku da se iz prve ruke upoznaju s teškim poglavljima istorije i načinima na koje se sjećanje na te događaje njeguje kroz institucije i civilni sektor.

Osim edukativnih aktivnosti, značajan segment našeg rada činili su istraživanja, poput studije o percepciji mladih o ratnim zločinima i mapiranja žena žrtava ratnih zločina u Crnoj Gori. Ova istraživanja ne samo da pružaju važne podatke za dalje zalaganje za pravdu, već i otvaraju prostor za širu društvenu diskusiju.

U 2024. smo nastavili da koristimo umjetnost kao alat za dijalog i promišljanje prošlosti, kroz umjetničke radionice, izložbe i kreativne inicijative. Učesnici su kroz vizuelnu umjetnost, film i performanse istraživali teme pomirenja i pravde, dok je naša interaktivna izložba o opsadi Dubrovnika privukla veliku pažnju i podstakla raspravu o suočavanju s prošlošću.

Pored rada na terenu, bili smo i glasni u javnom prostoru – reagovali smo na ključne društvene probleme, zagovarali prava mladih i nastojali da kroz medijske istupe, društvene mreže i javne kampanje podstaknemo odgovornost institucija. Vršnjačko nasilje, prava manjina, ranjivih grupa, političke zloupotrebe istorije i pitanje slobode izražavanja bile su samo neke od tema na koje smo ukazivali tokom godine.

Ono što je obilježilo naš rad nije samo broj realizovanih aktivnosti, već i efekat koji su one imale. Povećan angažman mladih, otvorenije diskusije o bolnim temama i jačanje regionalne saradnje pokazuju da su naši naponi donijeli konkretne rezultate.

Na stranicama pred vama predstavljamo aktivnosti koje je Inicijativa mladih za ljudska prava sproveda tokom 2024. godine.

Kristina Žugić
Koordinatorica programa

INICIJATIVA TRANZICIONE PRAVDE kroz obrazovanje i umjetnost

Projekat *Inicijativa tranzicione pravde kroz obrazovanje i umjetnost* bio je putovanje kroz istoriju, pravdu i umjetnost, sa ciljem da otvorimo prostor za dijalog o ratnim zločinima i tranzicionoj pravdi. Kroz edukaciju, istraživanje i kreativne inicijative, okupili smo pravnike, novinare, studente i umjetnike u zajedničkoj misiji razumijevanja prošlosti kako bismo gradili pravedniju budućnost.

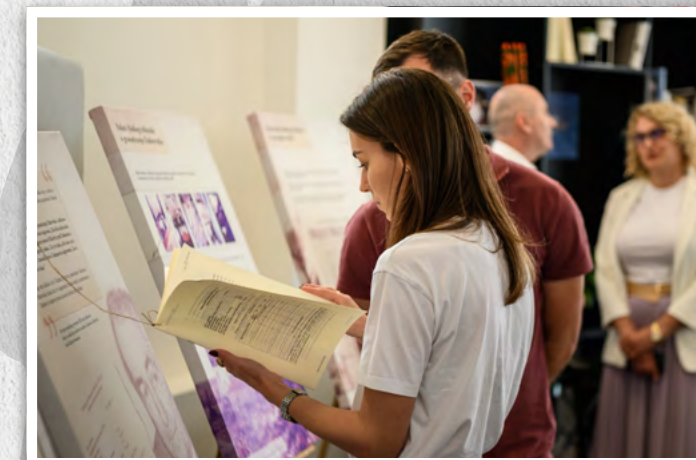
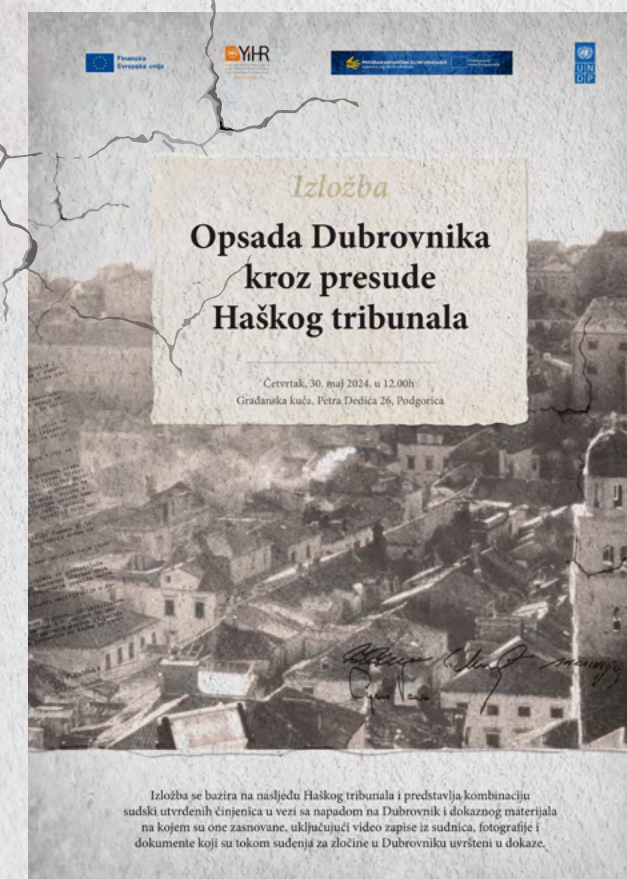
U saradnji sa Međunarodnim rezidualnim mehanizmom za krivične sudove (IRMCT), organizovali smo obuke za pravne stručnjake i novinare, otvarajući važne teme o regionalnoj saradnji u procesuiranju zločina. Studenti su kroz predavanja na fakultetima i Informaciono-dokumentacionom centru stekli dublji uvid u sudske procese tranzicione pravde, a njihova pitanja i diskusije pokazale su koliko je ova tema i dalje relevantna.

Istraživanja su nas odvela u pravcu nevidljivih priča – mapirali smo žene žrtve ratnih zločina u Crnoj Gori, čije su sudbine godinama ostajale na marginama. Istovremeno, kroz studiju o percepciji mladih o zločinu u Kaluđerskom laz, otvorili smo važno pitanje o tome kako nove generacije doživljavaju događaje iz prošlosti.

Sjećanje na rat oblikovali smo i kroz umjetnost. Studijska posjeta Dubrovniku spojila je sudije, tužioce, novinare i aktiviste u istraživanju posljedica opsade grada, dok je u Podgorici interaktivna izložba o napadu na Dubrovnik koja je izrađena u saradnji sa IRMCT, kroz fotografije Pava Urbana i arhivske snimke, podsjetila na snagu dokumentovanja istorije. Inspirisani temama pomirenja, mladi su kroz umjetničke sesije kreirali radove koji govore više od riječi.

Filmske projekcije i javne diskusije donijele su priče koje ne smiju ostati neispričane. Dokumentarni film *Kaluđerski Laz – Tišina je zločin* bio je povod za razgovor o pravdi za žrtve, dok su na okruglom stolu posvećenom ženama i tranzicionoj pravdi otvorena teška, ali neophodna pitanja o priznanju i sjećanju.

KAMP POMIRENJA i TRANZICIJE PRAVDE

Još jedna sjajna aktivnost bio je „Kamp za mlade o pomirenju i tranzicionoj pravdi” koji smo od 17. do 19. juna organizovali u u Pljevljima. Kamp je okupio studente prava i političkih nauka, mlade iz civilnog sektora i mlade predstavnike političkih partija, te uključio razna predavanja i diskusije o interkulturalnom dijalogu, pomirenju, tranzicionoj pravdi i suočavanju s prošlošću, s posebnim fokusom na selo Bukovica kod Pljevalja. Organizovana je posjeta lokalitetu, gdje su se od 1992. do 1995. godine dogodili sistemski zločini raseljavanja i protjerivanja bošnjačkog i muslimanskog stanovništva.

Kamp je pružio priliku mladima da razmijene ideje i steknu nova znanja o ratnim zločinima počinjenim u Crnoj Gori tokom devedesetih, kao i da kritički sagledaju narative koji ih okružuju.

Kamp se pokazao kao veoma važan za promociju dijaloga i razumijevanja među mladima na teme koje se tiču mračne prošlosti naše zemlje, ali i cijelog regiona. Diskusije u kampu vodili su predavači Zoran Dabetić, Sanja Grbović, Muzafir Hadžić, Miloš Gačević i Emir Pilav. Tokom kampa, učesnici su imali priliku da pogledaju izložbu “Opsada Dubrovnika kroz presude Haškog tribunala” i film “Kaluderski laz – Čutanje je zločin.”

Tokom decembra 2024. godine održan je trodnevni forum „**Put pomirenja: Izazovi i mogućnosti**“, koji je okupio predstavnike Škole političkih studija, mlade aktiviste, predstavnike institucija, civilnog društva i međunarodnih organizacija. Forum je imao za cilj podsticanje konstruktivnog dijaloga o suočavanju sa prošlošću i otvaranje prostora za zajedničko promišljanje izazova i mogućnosti izgradnje povjerenja i pomirenja u društvu.

Na otvaranju foruma govorio je šef kancelarije RYCO u Podgorici, Edin Koljenović koji je naglasio važnost pomirenja i saradnje mladih u regionu, te naveo aktivnosti koje trenutno RYCO sprovodi u tom pravcu. Događaj je nastavljen panelom „*Strategija za istraživanje ratnih zločina: Otvaranje starih slučajeva ili novih rana*“, na kojem su govorili **Jelena Grdinić**, direktorica Direktorata za krivično i građansko zakonodavstvo u Ministarstvu pravde Crne Gore, i **Goran Rodić**, advokat i ekspert za pitanja tranzicione pravde. Panel diskusija otvorila je ključna pitanja o ulozi pravosuđa u procesima suočavanja sa prošlošću, posebno u pogledu ponovnog otvaranja neriješenih slučajeva ratnih zločina, balansiranja između zadovoljenja pravde i izbjegavanja retraumatizacije žrtava i društva. Diskusija je ukazala na potrebu za institucionalnom odgovornošću, transparentnim procesima i većom podrškom žrtvama ratnih zločina.

Pored pravosudnih tema, učesnici su imali priliku da se upoznaju sa nalazima o implementaciji agende „*Mladi, mir i bezbjednost u Crnoj Gori*“, koje je predstavila **RYCO kancelarija u Crnoj Gori**. Ova sesija posebno je naglasila ulogu mladih kao ključnih aktera izgradnje mira i povjerenja, kao i važnost institucija u pružanju podrške njihovim inicijativama. U otvorenoj diskusiji učesnici su razmatrali kako aktivno uključivanje mladih može doprinijeti stabilnijem društvu i budućnosti zasnovanoj na razumijevanju i saradnji.

Uloga kulture i umjetnosti u procesima pomirenja bila je tema inspirativnog predavanja reditelja **Zorana Rakočevića**, koji je govorio o umjetnosti kao sredstvu za stvaranje prostora za dijalog, refleksiju i kolektivno iscjeljenje. Program foruma bio je upotpunjen prikazivanjem dokumentarnog filma „*Šutnja je zločin*“ autora **Seada Sadikovića**, koji se bavi događajima u Kaluđerskom laz, otvarajući pitanja o odgovornosti, istini i potrebi za pravdom.

U posebnom razgovoru sa **Ralfom Rojšom**, otpravnikom poslova u Ambasadi Njemačke u Crnoj Gori, otvorena je tema „*Proces pomirenja*“. Rojš je podijelio iskustva Njemačke u suočavanju sa prošlošću, ističući važnost iskrenog dijaloga, institucionalne odgovornosti i kontinuiranog rada na kulturi sjećanja. Projekat je postigao veliki uspjeh u podizanju svijesti o ratnim zločinima, pomirenju i tranzicionoj pravdi. Visok nivo angažmana učesnika na svim događajima, kao i pozitivne povratne informacije, ukazuju na to da su aktivnosti imale stvarnu vrednost za zajednicu i da su doprinosile izgradnji dijaloga i razumijevanja među različitim grupama unutar društva.

Projekat su pratile i brojne komunikacione aktivnosti, među kojima su i tri podkasta na temu projekta, a čiji su učesnici bili: Midheta Kaloper, predsjednica Udruženja žrtava rata Foča 92-95, Demir Ličina, predsjednik Udruženja „Štrpci protiv zaborava“ i Edin Smailović, istoričar i književnik.

U okviru projekta **Podsticanje javnog dijaloga o tranzicionoj pravdi** Škola tranzicione pravde bila je jedno od ključnih mjesta susreta za mlade ljude koji su željeli razumjeti prošlost i otvoriti prostor za iskren dijalog o ratnim zločinima, pomirenju i suočavanju s naslijeđem sukoba. Tokom trodnevnog modula u Bijeloj, kroz razgovore s istaknutim predavačima, učesnici su slušali o političkom kontekstu devedesetih, transgeneracijskim traumama i ulozi propagande u oblikovanju javne svijesti. Džemal Perović je govorio o političkim okolnostima tog vremena, dok je Alen Bajrović podijelio potresnu priču o svom ocu, žrtvi Deportacija.

Jedan od najemotivnijih trenutaka bilo je izlaganje Miloša Čekerevca, bivšeg zatvorenika logora Morinj, koji je svjedočio o brutalnoj realnosti zatočeništva. Posjeta Dubrovniku, nekoliko dana nakon godišnjice najžešćeg napada na grad, omogućila je učesnicima da iz prve ruke sagledaju posljedice rata i čuju priče onih koji su bili svjedoci opsade.

Posljednjeg dana škole, profesorka Sanja Grbović je otvorila važne teme ratnih zločina Deportacija i Štrpci, dok su mladi aktivisti kroz završnu radionicu sumirali utiske i pisali priče o onome što su čuli i doživjeli. Njihove misli pretočene su u zbirku *Svjedočanstva budućnosti*, objavljenu na crnogorskom i engleskom jeziku.

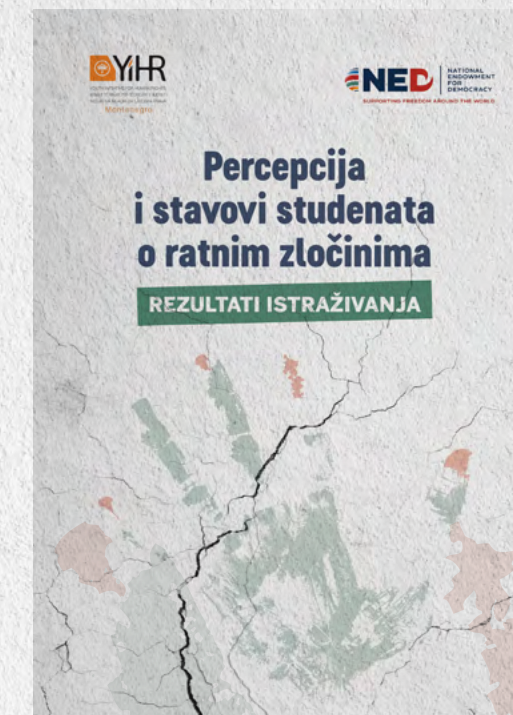
Pored Škole tranzicione pravde, projekat je uključivao i istraživanje među studentima istorije, političkih nauka i prava o njihovom poznavanju ratnih zločina i interkulturalne tolerancije. Rezultati su objavljeni u publikaciji *Percepcija i stavovi studenata o ratnim zločinima*, predstavljani u Informaciono-dokumentacionom centru.

Organizovana su i predavanja na Fakultetu za humanističke nauke, gdje je profesor Miloš Vukanović hronološki obradio sve ratne zločine u kojima je Crna Gora imala ulogu, stavljajući ih u širi društveno-politički kontekst.

U završnici projekta, kroz seminare u Petrovcu, otvorene su ključne teme o suočavanju s prošlošću među mladim političarima, novinarima i aktivistima. Seminar je okupio učesnike iz različitih društvenih sfera, koji su kroz predavanja i panel diskusije istraživali višeslojni proces pomirenja. Posebnu težinu imala je otvorena sesija posvećena rezoluciji o Srebrenici i njenom značaju za region.

Projekat je podržan od strane NED-a (National Endowment for Democracy).

PRAVO NA MIR

Admiral Vladimir Barović – čovjek koji je za mir dao svoj život.
Visoki oficir nekadašnje JNA, crnogorski admiral Vladimir Barović, je prije 33 godine, tokom napada na Dubrovnik, odlučio da nastoji prestatu ratovanje hrvatskih primorskih gradova, te odlučio da sebi oduzme život. Ovdje neće biti razaranja dok sam ja zapovjednik, a ako ipak budem prisiljen narediti razaranja Pule i Istre, mene tada više neće biti.

Norway

CK13 YIHR

Projekat **Pravo na mir** realizuje se s ciljem afirmacije prava na mir kao temeljnog ljudskog prava i njegovog približavanja mladima kroz edukaciju, dijalog i umjetničke aktivnosti. U partnerstvu s organizacijama CK13 iz Srbije i KVART iz BiH, Inicijativa mladih za ljudska prava iz Crne Gore (YIHR) sprovodi aktivnosti koje jačaju ulogu mladih u procesima tranzicione pravde i pomirenja. Projekat je podržan od strane SMART Balkans programa.

U Sremskim Karlovcima je od 15. do 21. septembra održana regionalna škola "Spasiti će nas ljubav", okupljajući mlade iz Srbije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Hrvatske s ciljem suočavanja sa ratnim zločinima 90-ih. Program je obuhvatio predavanja, svjedočenja preživjelih, posjete mjestima stradanja i razgovore sa aktivistima koji rade na kulturi sjećanja. Kroz otvorene diskusije, učesnici su promišljali o prošlosti, učili kako prenijeti istinu na buduće generacije i tragali za načinima izgradnje povjerenja i pomirenja. Uprkos izazovima, škola je pokazala da među mladima postoji volja za istinom i izgradnjom društva oslobođenog ratnih trauma.

Tokom oktobra 2024. godine, u Podgorici smo organizovali trodnevne radionice s mladima iz regiona, fokusirajući se na transgeneracijsku traumu, suočavanje s prošlošću i kreativni izraz. Kroz radionicu psihološkinje Marije Babić, učesnici su analizirali naslijeđene traume i njihov uticaj na savremena društva. Prikazivanje dokumentarnog filma *Šutnja je zločin* dodatno je osnažilo diskusiju o ratnim zločinima i odgovornosti društva u procesima suočavanja s prošlošću. Tokom slikarske radionice s akademskom slikarkom Danijelom Drakulović, učesnici su imali priliku izraziti svoja razmišljanja o tranzicionoj pravdi kroz vizuelnu umjetnost. Večernja sesija obuhvatila je izložbu *Opsada Dubrovnika kroz presude Haškog tribunala*, koja je otvorila diskusiju o pravnim aspektima ovog zločina i njegovim širim posljedicama.

Konačno, posvetili smo se kombinaciji umjetnosti i digitalnih alata, gdje su učesnici pod mentorstvom grafičke dizajnerke Darije Begić prenijeli svoja slikarska djela u digitalni format. Završni segment projekta bio je okrugli sto *Žene i tranziciona pravda: perspektive i izazovi*, gdje su Ljupka Kovačević, Nataša Nelević, Vuk Maraš i Sabina Muratović govorili o ulozi žena u procesima pomirenja i pravde za žrtve ratnih zločina. Ove aktivnosti omogućile su mladima iz Crne Gore, Srbije i Bosne i Hercegovine da kroz edukaciju, umjetnost i dijalog steknu dublje razumijevanje koncepta mira i tranzicione pravde. Projekat će se nastaviti i tokom 2025. godine, kroz studijska putovanja i nove radionice, pružajući učesnicima dodatne prilike za učenje i povezivanje.

Projekat *Ljudska prava ne poznaju seksualnu pripadnost – diskriminacija ima isto značenje za sve*, koji realizujemo uz podršku Ministarstva ljudskih i manjinskih prava, fokusira se na unapređenje poštovanja ljudskih prava LGBTI zajednice u Crnoj Gori, borbu protiv diskriminacije zasnovane na seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu, te promociju prava LGBTI osoba. Pored toga, težimo jačanju dijaloga između LGBTI zajednice, službenika lokalnih institucija i mladih u lokalnim zajednicama, čime doprinosimo zaštiti i unapređenju ljudskih i manjinskih prava.

Tokom septembra i oktobra realizovali smo dodjelu nagrada najboljim novinarskim istraživačkim pričama na temu „Položaj i stanje bezbjednosti LGBT zajednice u Crnoj Gori“.

Uz to, realizovali smo trodnevnu obuku za vršnjačke edukatore u Bijelom Polju pod nazivom „Rod, identitet i ljudska prava“. Tokom trodnevnog programa, učesnici su imali priliku da prošire svoje razumijevanje o važnim temama kao što su rod, pol, diskriminacija, i prava LGBT osoba. Obuku su vodili stručnjaci iz različitih oblasti: profesorica Sanja Grbović, koja se osvrnula na akademske perspektive roda i identiteta, novinar Milan Sekulović, aktivistkinja za ljudska prava Katica Maksan, zamjenica ombudsmana Nerma Dobardžić i psihološkinja Ida Marković, koja je pružila psihološke uvide u problematiku diskriminacije.

Učesnici obuke bili su mladi ljudi iz Nikšića, Rožaja, Pljevalja, Berana i Bijelog Polja, koji su se uključili u interaktivne radionice i diskusije. Program je bio dinamičan i podsticajan, što je doprinijelo tome da mladi na efikasan način savladaju ključne aspekte teme.

Uz podršku Inicijative mladih za ljudska prava, stečeno znanje o ljudskim pravima i identitetima učesnici će dalje prenositi kroz radionice i edukativne programe za vršnjake u svojim zajednicama. Zato očekujemo da će njihova aktivnost doprinijeti stvaranju tolerantnijeg i inkluzivnijeg društva u Crnoj Gori.

Inicijativa mladih za ljudska prava od februara 2024. godine učestvuje u realizaciji projekta **Sport Zajedno – Promovisanje društvene inkluzije i pomirenja kroz omladinski sport na osnovnom nivou** sa partnerskim organizacijama iz Srbije, Austrije, Kosova, Bosne i Hercegovine i Hrvatske.

Zbog istorije opterećene sukobima, region Zapadnog Balkana (VBR) se suočava sa izazovima u smislu etničke segregacije, nacionalizma, diskriminacije grupa u nepovoljnom položaju. Sport je sektor civilnog društva u kome se može vidjeti napredak ka multietničkom prevazilaženju nacionalističkih podjela.

Ovaj projekat ima za cilj da promoviše socijalnu inkluziju i postkonfliktno pomirenje među mladim ljudima u i kroz grassroots sport širom regiona Zapadnog Balkana. Metode za postizanje ovog cilja uključuju obuku, obrazovanje, podizanje svijesti, izgradnju kapaciteta lokalnih aktera u sportu i intervencije u sportu mladih.

Formiranje **Zelene poslaničke grupe** (ZPG) u Crnoj Gori uspešno je realizovano 19. februara 2024. godine u Budvi, tokom dvodnevnog foruma "Kako proces dekarbonizacije oblikuje našu budućnost?". Ovaj značajan događaj organizovala je Inicijativa mladih za ljudska prava u saradnji sa školama političkih studija Crne Gore i Bosne i Hercegovine, u okviru projekta „Unapređenje energetske efikasnosti kroz rad Zelene poslaničke grupe“ uz podršku Ministarstva rudarstva i energetike i „Razvoj kapaciteta Zelenih poslaničkih grupa Zapadnog Balkana iz oblasti energetike i održive urbane mobilnosti“ uz podršku njemačke organizacije GIZ.

Forum je okupio poslanike iz Crne Gore i Bosne i Hercegovine, posvećene pitanjima zelene agende, energetske efikasnosti i zaštite životne sredine, s ciljem jačanja međusobne saradnje i zajedničkog delovanja u ovim oblastima.

Jedan od ključnih trenutaka foruma bilo je potpisivanje Sporazuma o saradnji između Zelene poslaničke grupe Crne Gore i Zelenog kluba Bosne i Hercegovine. Ovim dokumentom poslanici su se obavezali na kontinuiranu saradnju u okviru Zelene agende za Zapadni Balkan, s posebnim fokusom na klimatske promjene, obnovljive izvore energije, urbanu mobilnost i druge teme od zajedničkog interesa.

Tokom foruma održan je i prvi zvanični sastanak Zelene poslaničke grupe 28. saziva Skupštine Crne Gore, na kojem su članovi formalizovali svoje članstvo potpisivanjem Povelje o osnivanju ZPG-a.

Forum **“Kako proces dekarbonizacije oblikuje našu budućnost?”** imao je i značajnu edukativnu dimenziju, omogućivši poslasticima dublje razumijevanje ključnih tema u oblasti energetske tranzicije. Učesnici su prisustvovali predavanjima renomiranih stručnjaka, među kojima su bili dr Janez Kopač, komesar Energetskog regulatora Slovenije, koji je govorio o procesu dekarbonizacije i njegovom uticaju na elektroenergetski sektor, te Rade Ralević, glavni bankar EBRD-a, koji je predstavio projekte energetske efikasnosti i urbane mobilnosti. Pored njih, Gordana Đurović sa Ekonomskog fakulteta Univerziteta Crne Gore osvrnula se na novu metodologiju proširenja i njene implikacije za Zelenu agendu Zapadnog Balkana, dok su Biljana Gligorić i Nebojša Jablan govorili o EU politikama u oblasti energetike i klimatskih promjena.

INFORMACIONO DOKUMENTACIONI CENTAR (IDC)

Ove godine, u **Informaciono-dokumentacionom centru (IDC)**, organizovali smo nekoliko značajnih događaja posvećenih edukaciji o ratnim zločinima i suočavanju s prošlošću.

Organizovana je izložba **“Opsada Dubrovnika kroz presude Haškog tribunala”**, koja je pružila uvid u ključne nalaze međunarodne pravde o ovom zločinu. Kroz arhivske materijale, sudske presude i vizuelne prikaze, posjetioi su imali priliku da se upoznaju s činjenicama o opsadi Dubrovnika i odgovornosti za zločine počinjene tokom rata.

Pored izložbe, održana su i dva predavanja za studente prava i političkih nauka, tokom kojih smo zajedno analizirali ratne zločine koji su se dogodili na teritoriji Crne Gore. Kroz interaktivne diskusije i rad sa izvorima, studenti su imali priliku da prodube razumijevanje pravnih aspekata zločina, sudskih postupaka i značaja tranzicije pravde.

Tokom ove godine ostvarili smo značajnu saradnju sa Memorijalnim centrom Srebrenica, u saradnji sa kojim smo organizovali dvije izložbe.

Prva od njih **Priče iz Srebrenice** organizovana je u martu – izložba koja oslikava egzistencijalnu borbu preživjelih svjedoka genocida u Srebrenici, kao i njihova sjećanja na opsadu grada i događaje iz vremena počinjenog genocida. Dodatno, izložbeni predmeti nose priče o njihovim vlasnicima i korisnicima – ljudima koji su postali žrtve genocida.

Kroz lična svjedočenja, predmete i lične priče o žrtvama genocida, predstavljene su patnje najbrutalnijeg zločina u Evropi poslije II svjetskog rata. Na ovaj način istaknuta je važnost sjećanja na žrtve genocida i pružen prostor za refleksiju o posljedicama ovog strašnog zločina.

IZLOŽBA FOTOGRAFIJA

mrtvare

TRAGOVIMA STRADANJA U SREBRENICI

10.07.2024. | 12:00h
Građanska kuća, Petra Dedića 26, Podgorica

Druga izložba je organizovana u julu pod nazivom **Mrtvare**. Izložbu čine fotografije Armina Durguta, fotografa i novinara, a pripremljena je u saradnji sa Memorijalnim centrom Srebrenica.

“Mrtvare” se sastoji iz serije fotografija cipela pronađenih u masovnim grobnicama u istočnoj Bosni, koja nam oslikava patnje ljudi i prije konačnog čina genocida u Srebrenici, u kojem je ubijeno više od 8.000 bošnjačkih muškaraca i dječaka u julu 1995. godine.

Priče iz Srebrenice

PUTUJUĆA IZLOŽBA

Izložbu će otvoriti:

Fatmir Đeka, ministar ljudskih i manjinskih prava

Branimir Jukić, ambasador BiH

Milan Radović, programski direktor Građanske alijanse

15.03.2024. 12:00h IDC - Petra Dedića 26, Stari aerodrom

IDC je tokom godine služio kao važan istraživački centar za sve one koji se bave pitanjima tranzicione pravde, ratnih zločina i procesima suočavanja s prošlošću. Mnoge organizacije, novinari, istraživači i studenti koristili su arhivsku građu i resurse centra u svojim analizama i istraživanjima. Održane su i diskusije, projekcije i manji akademski skupovi, koji su dodatno podstakli dijalog o odgovornosti, sjećanju i pravdi.

Kroz ove aktivnosti, IDC je nastavio da bude prostor za edukaciju, istraživanje i kritičku analizu, s ciljem podizanja svijesti o odgovornosti i važnosti pravde u procesima suočavanja s prošlošću.

JAVNI ANGAŽMAN I ZAGOVARANJE

Obilježavanje važnih datuma

Tokom protekle godine Inicijativa mladih za ljudska prava organizovala je niz aktivnosti posvećenih očuvanju sećanja na žrtve ratnih zločina i podizanju svesti o značaju suočavanja s prošlošću.

- Dana 27. januara, u znak sjećanja na **Srđana Aleksića**, hrabrog mladića koji je izgubio život braneći prijatelja druge nacionalnosti, organizovano je polaganje cvijeća na Bulevaru Srđana Aleksića u Podgorici. Ovim gestom poslata je snažna poruka mira, zajedništva i solidarnosti.

- Povodom **godišnjice ratnog zločina u Štrpcima**, 26. februara u Galeriji Centra za kulturu u Bijelom Polju održano je književno veče pod nazivom "Književnost i zločin". Tokom događaja, učesnici su diskutovali o tome kako književnost obrađuje teme ratnih zločina i na koji način može doprinijeti društvenoj katarzi i procesu ozdravljenja.

- Dana 18. aprila u Centru za kulturu Rožaje premijerno je prikazan kratki dokumentarni film "**Kaluđerski laz - Štunja je zločin**", posvećen ovom ratnom zločinu. Nakon projekcije, predstavljeno je istraživanje o stavovima mladih u vezi sa ovim događajem, sprovedeno u saradnji sa Hakile Resulbegović. Takođe, održan je razgovor sa Seadom Sadikovićem, producentom filma, i Velijom Murićem, advokatom i jednim od učesnika filma.

Obilježavanje **32. godišnjice deportacije** najmanje 66 izbeglica bošnjačke nacionalnosti iz Bosne i Hercegovine održano je 25. maja na Pobrežju u Podgorici, gde je položeno cvijeće u znak sećanja na žrtve. U okviru ovog događaja, prethodno je održana tribina “Književnost i zločin”, na kojoj su govorili književnici Tanja Bakić, Kemal Musić, Aleksandra Vučetić i istoričar Edin Smailović. Cilj tribine bio je istražiti kako književnost i umetnost mogu pomoći u boljem razumevanju zločina i međusobnom pomirenju.

Dana 6. jula Inicijativa mladih za ljudska prava pridružila se polaganju cvijeća u Plužinama u znak sjećanja na **porodicu Klapuh**, koja je pre 32 godine brutalno ubijena na mostu Obrada Cicmila.

Godišnjica bombardovanja Dubrovnika

Obilježavanje godišnjice napada na Dubrovnik upriličeno je 1. oktobra otvaranjem izložbe “Opsada Dubrovnika kroz presude Haškog tribunala” u prostorijama Ministarstva ljudskih i manjinskih prava. Na otvaranju su govorili ministar Fatmir Gjeka i Amina Murić, izvršna direktorka YIHR.

U okviru aktivnosti vezanih za podizanje svijesti o ratnim zločinima, organizovana je i posjeta Dubrovniku 4-7. decembra, gdje su učesnici imali priliku da obidu mjesta stradanja, razgovaraju sa stručnjacima i steknu bolji uvid u događaje iz ratnog perioda.

Kroz sve ove aktivnosti, poslata je jasna poruka o potrebi negovanja kulture sjećanja, jačanja svijesti o prošlim događajima i podsticanja dijaloga o suočavanju s prošlošću, kao ključnim koracima ka pomirenju i izgradnji pravednijeg društva.

Javno djelovanje i zagovaranje

Zajedno sa partnerskim organizacijama iz regiona, učestvovali smo u organizaciji i realizaciji **Tirana Youth Summit**, jednom od najvažnijih regionalnih okupljanja mladih lidera, aktivista i organizacija posvećenih demokratiji, ljudskim pravima i evropskim integracijama. Samit je okupio mlade iz cijelog Zapadnog Balkana, pružajući im prostor za razmjenu ideja, iskustava i strategija u suočavanju s izazovima koji oblikuju budućnost regiona.

Kroz panel diskusije, radionice i neformalne susrete, razmatrali smo ključne teme – od uloge mladih u procesima pomirenja i tranzicije pravde, do demokratskih reformi i evropske perspektive Zapadnog Balkana. Poseban fokus stavljen je na aktivizam, borbu protiv populizma i načine na koje mladi mogu biti snažniji akteri u zagovaranju promjena u svojim zajednicama.

Naš tim je aktivno doprinosaio diskusijama, dijeleći iskustva iz Crne Gore i predstavljajući naše inicijative koje promovišu pomirenje, vladavinu prava i participaciju mladih u donošenju odluka. Učestvovanje na ovom samitu dodatno je osnažilo našu regionalnu saradnju i otvorilo nova vrata za buduće projekte i zajedničke inicijative.

Tirana Youth Summit još jednom je pokazao da su mladi ključni nosioci promjena u regionu i da samo kroz zajednički rad i solidarnost možemo graditi društva zasnovana na pravdi, demokratiji i međusobnom poštovanju.

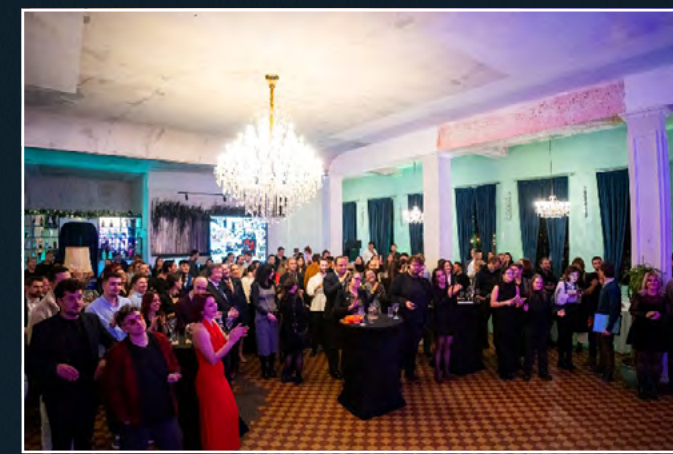

Inicijativi mladih za ljudska prava je u septembru dodijeljena **Ahenska mirovna nagrada**, koju je primila u nemačkom gradu Ahenu Sofija Todorović, direktorica Inicijative za ljudska prava Srbija. Ahenska mirovna nagrada dodjeljuje se od 1988. godine, a u pitanju je građanska inicijativa stanovnika grada Ahena. Ideja priznanja počiva na shvatanju da mir nije samo odsustvo rata, već da na njemu moramo strpljivo da radimo i da ga njegujemo.

Tokom prethodne godine učestvovali smo u Prištini u proslavi **20 godina rada, Inicijative mladih za ljudska prava Kosovo**, članice naše mreže, gdje su sumirani svi ostvareni rezultati u borbi za ljudska prava, suočavanju s prošlošću i izgradnji mira u regionu. Ova godišnjica bila je prilika da se osvrnemo na ključne inicijative, izazove i uspjehe, kao i da učvrstimo saradnju među organizacijama posvećenim demokratizaciji i pravdi. Takođe, kroz zajedničke aktivnosti i diskusije, reafirmisana je posvećenost nastavku rada na zaštiti ljudskih prava i jačanju regionalne saradnje.

Pored konkretnih projektnih aktivnosti, Inicijativa mladih za ljudska prava **kontinuirano prati društvena dešavanja i reaguje na ključne probleme** koji se tiču ljudskih prava, vladavine prava i tranzicione pravde. Kroz medijske istupe, saopštenja i kampanje na društvenim mrežama, aktivno se suprotstavljamo društvenim anomalijama, posebno onima koje pogađaju mlade.

Tokom protekle godine, jasno smo se oglasili povodom brojnih izazova – od porasta vršnjačkog nasilja, diskriminacije i govora mržnje, do pitanja suočavanja s prošlošću i institucionalnih slabosti koje ugrožavaju demokratizaciju društva. Naša uloga nije samo da reagujemo, već i da oblikujemo narativ koji podstiče kritičko promišljanje i poziva na odgovornost.

Kroz direktno zagovaranje pomirenja, vladavine prava i demokratije, insistiramo na odgovornosti institucija i stvaranju društva u kojem se ljudska prava poštuju bez izuzetka. Kroz učešće u javnim debatama, sastanke sa donosiocima odluka i međunarodnim partnerima, radimo na promociji evropskih vrijednosti i pravde za sve građane.

Vjerujemo da promjena ne dolazi samo kroz institucionalne reforme, već i kroz podizanje svijesti i aktivno uključivanje zajednice. Zato nastavljamo da koristimo sve dostupne kanale kako bismo osnažili mlade, podstakli društveni dijalog i učinili naš glas neizostavnim u borbi za pravednije i otvorenije društvo.

PARTNERI I DONATORI

Evropska unija

UNDP

NED

Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava Crne Gore

Smart Balkans

Centar za promociju civilnog društva

Centar za istraživanje i kreiranje politika

Institut za demokratiju i medijaciju

Ministarstvo spoljnih poslova Norveške

Ministarstvo rudarstva i energetike Crne Gore

GIZ

Erasmus

Ministarstvo javne uprave

Bečki institut za međunarodni dijalog i saradnju

Građanska alijansa

NVO Punta

Omladinski centar CK13

Centar za mlade KVART

PRIHODI I RASHODI 2024

Prihodi: **161706€**

Rashodi: **183968€**

YOUTH INITIATIVE FOR HUMAN RIGHTS
INŠTITUCIJA ZA LJUDSKA PRAVA
INICIATIVA MLADIH ZA LJUDSKA PRAVA

Montenegro

📍 Petra Dedića 26, zgrada Građanska kuća
81000 Podgorica, Crna Gora

✉️ cgoffice@yih.me 🌐 www.yih.me

📘 [YihMNE](#) 📷 [yihrcg](#) 📺 [YIHR.CG](#)

📺 [YIHRMontenegro-IDC](#)